

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Strateginen päämäärä siitä, että vuonna 2040 Suomen ruokajärjestelmä on kannattava ja reilu, on oikea tavoite. Erityisen tärkeää suomalaisen ruokajärjestelmän osalta on, että tuottajan merkitys arvoketjussa nostetaan oikeaan arvoon ja tuottajille turvataan nykyistä paremmin oma osuutensa kuluttajahinnasta. Tällä on suuri merkitys myös siihen, koetaanko ala tulevaisuudessa houkuttelevana ja reiluna sekä edelleen siihen, kuinka hyvin huoltovarmuus tosiasiallisesti alalla toteutuu.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Strategisessa tavoitteessa on hyvin huomioitu pienten ja keskisuurten yritysten liikevaihdon kasvu niin alkutuottajan kuluttajahinnasta saaman osuuden kasvun kuin jalostusarvon kasvattamisen myötä. Tavoitteessa on hyvin huomioitu luonnontuotealan alihyödyntäminen. Samassa yhteydessä voisi mainita myös poronlihan tuotannon merkityksen.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Profiloituminen kestävä tuotannon ruokamaana on kannatettavaa, mutta ruokavienti ei saa kilpailla liiaksi oman maan huoltovarmuuden kanssa. On tärkeää huomioida, että Luonnonvarakeskuksen maakunnallisessa vertailussa alueellinen omavaraisuusaste on esimerkiksi Lapissa verrattain heikko, ja maakunta oli omavarainen ainoastaan maidontuotannon osalta vuonna 2024. Tästä syystä onkin hienoa, että viennin monipuolistaminen on otettu strategiassa hyvin esille, kun lisäarvotuotteiden lisäksi viedään teknologiaa, laitteita ja osaamista. Ruoka-alan kansainvälistyminen ja ruokaviennin kolminkertaistaminen on kunnianhimoinen tavoite, mutta erityisesti TKI-toimintaan panostamalla tähän on mahdollisuudet.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Ruoka-alan houkuttelevuuden parantaminen reiluuden, arvostuksen lisääntymisen, monipuolisten työtehtävien, voimakkaan TKI-toiminnan sekä erilaisten rahoitusmuotojen kautta ovat oikeita toimenpiteitä. Houkuttelevuuden ja reiluuden lisääminen ovat välttämättömiä toimenpiteitä, koska ainoastaan 10 % maatalousyrittäjistä on alle 35-vuotiaita. Alkutuotannon osalta on tärkeää huomioida myös se, että maaseudulla asuminen tulee jatkossakin olla mahdollista ja alueen maaseutualueen palveluiden saatavuudesta tulee huolehtia. Maaseutuasuminen ansaitsee niin ikään arvostuksen lisääntymistä. Toimenpiteiden suunnitteleminen ja toteuttaminen tulee aloittaa heti.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Tuotantoeläinten hyvinvointi on pääsääntöisesti sekä ruoka-alan toimijoille että kuluttajille jo nykyään erityisen tärkeää. Siitä huolimatta on välttämättöntä, että tuotantoeläinten hyvinvointiin kiinnitetään huomiota ja eläintautiriskejä ehkäistään päämäärätietoisesti. Asiaa koskevassa päätöksenteossa tulee kuitenkin huomioida, että vaadittavat uudet toimenpiteet ovat oikeasuhtaisia niistä saatavaan hyötyyn nähden.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Datatalous ruoka-alalla tulee varmasti lisääntymään myös EU-säännösten myötä, joten on tärkeää pyrkiä löytämään tästä mahdollisuudet sekä saavutettava lisäarvo. On hyvä, että kuluttaja saa tietoa siitä, mistä tuote on peräisin ja millaiset sen ympäristövaikutukset ovat olleet. Tämä ei saa kuitenkaan lisätä kohtuuttomasti alkutuotannon työtaakkaa vaan järjestelmät on kehitettävä riittävän jouheviksi. On huomioitava, että nykyään useissa tuotteissa pelkästään mainittava ”EU-alue” ei ole riittävä tarkkuus kuvaamaan tuotteen alkuperää. Puhtaan ruuantuotannon maana myös tämä voidaan nähdä Suomen vientiä edistävänä toimena.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

On tärkeää, että huoltovarmuus on nostettu ruokastrategiassa keskiöön. Tämä on ruokastrategian tärkein anti reilun tulonjaon ohella. Vaikka Suomessa ruuan omavaraisuusaste on noin 80 %, tulee huomioida alueelliset vaihtelut sekä pyrkiä huolehtimaan myös eri alueiden omavaraisuuden kasvattamisesta. Lähiruokaa tulisi muutenkin pyrkiä hyödyntämään nykyistä enemmän sekä nostamaan alueellinen sekä kansallisesti tuotettu ruoka keskiöön tuontituotteiden sijasta. Alueiden omavaraisuus korostuu erityisesti vakavissa kriisitilanteissa.

Lapin pitkät välimatkat ja harva asutus vaikuttavat logistiikkaan, huoltovarmuuteen ja koko ruokaketjun toimivuuteen.

Kriittisten tuotantopanosten osalta tuonnin varassa oleminen on huolestuttavaa ja tekee ruokajärjestelmästäme haavoittuvan kuten strategiassa todetaan. Alkutuotannon jatkuvuus ja kannattavuus sekä hajautettu tuotantorakenne ovat huoltovarmuuden näkökulmasta keskeisiä vaalittavia ja edistettäviä asioita.

Strategiassa tulisi tarkemmin osoittaa ruokajärjestelmän huoltovarmuuden näkökulmat suhteessa yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Strateginen tavoite on oikea ja selkeästi ilmaistu. Kohdassa on hyvin huomioitu sekä sään ääri-ilmiöt että muut kriisitilanteet. On tärkeää kasvattaa kaikkien toimijoiden riskienhallintaa. Tuotanto- ja jalostusyksiköiden alueellinen kattavuus sekä osaajien saatavuus on välttämätöntä turvata siten, että ne ovat käytettävissä myös poikkeusoloissa.

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Strateginen tavoite tukee toteutuessaan kunnioitettavasti maaseudun elinvoimaa. Strategia tulisi kytkeä selkeämmin yhteen maaseutupoliittisen selonteon kanssa. Alueellisten vahvuuksien hyödyntäminen ja alkutuotannon toimintakyky kaikkialla Suomessa tulee pystyä turvaamaan kaikissa oloissa. Myös uusien teknologioiden ja arvoketjujen voi nähdä lisäävän huoltovarmuutta, kunhan niiden toiminta suunnitellaan siten, että ne eivät ole liian haavoittuvaisia esimerkiksi kybervaikuttamiselle.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Tavoite vähentää riippuvuutta ulkomaalaisista tuotantopanoksista on välttämätön. Kotimaisuusasteen kasvattaminen kaikilla osa-alueilla sekä kotimainen siementuotanto ja varastointi ovat tärkeitä tavoitteita. Myös kiertotalouden ratkaisujen edistämiseen sekä hajautettuun energiantuotantokapasiteettiin liittyvät tavoitteet ovat keskeisiä huoltovarmuuden näkökulmasta.

Työvoiman saatavuus tulee olemaan haaste tulevaisuudessa kaikilla aloilla ja tämä haaste tulee koskemaan voimakkaasti myös ruokajärjestelmäaloja. Kriittisen roolin vuoksi ruokajärjestelmän osaavan työvoiman saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota kaikilla koulutustasoilla.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

Kasvihuonepäästöjen koskee kaikkia aloja, joten luonnollisesti myös ruokajärjestelmän toimijoiden tulee tähän osallistua. Ruokajärjestelmän osalta tulee kuitenkin muistaa aina myös maamme pohjoinen sijainti sekä huoltovarmuusnäkökulmat. On tärkeää löytää tasapaino näiden kysymysten sekä luonnon ekosysteemipalveluiden tilan parantamisen välillä.

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Ilmastovaikutusten vähentyminen on tavoitteena hyvä. On kuitenkin muistettava oikeudenmukaisuus mm. turvepeltojen päästöjen vähentämisen osalta. Turve ja sen jalosteet (esim. kasvuturve, kuiviketurve) ovat Lapissa edelleen keskeisiä alkutuotannon tukirakenteita ja turpeen saatavuus on tärkeää huoltovarmuuden ja eläinten hyvinvoinnin kannalta.

Ilmastovaikutusten osalta on tärkeää muistaa myös teknologian kehityksen mukanaan tuomat mahdollisuudet.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Positiiviset luontovaikutukset ovat tärkeä tavoiteltava asia. Peltojen maaperän eliöstön ja mikrobiston monipuolistaminen on kannatettavaa. Lisäksi on hyvä, että tuontia rajoitetaan sellaisten tuotteiden osalta, jotka syventävät luontokatoa. Kaikilla osa-alueilla tulee tavoitella yhä enemmän siirtymistä kotimaisiin tuotteisiin.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteet ovat kannatettavia

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Kotimaisuusasteen ja suomalaisten tuotteiden arvostuksen nostaminen ovat strategiassa oikea linjaus niin perinteisten tuotteiden kuin uusien mahdollisuuksien osalta. Erityisesti kotimaisten terveellisten tuotteiden suosiminen on asetettava keskeiseksi tavoitteeksi. Myös kotimaisen kalan osuutta ja arvostusta tulee nostaa.

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Kotimaisen ja erityisesti paikallisen lähiruuan merkitys on saatava nousuun. Tietoisuutta kotimaisen ruokajärjestelmän toiminnasta sekä vaikutuksesta muun muassa huoltovarmuuden ja luontovaikutusten osalta tulee pitää aktiivisesti esillä. Tämä edellyttää alueellisen tuotannon varmistamista.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoja

Kotimaisten terveellisten elintarvikkeiden, kasvipohjaisten ruokien ja kasvien hintatason tulee olla sellainen, että kaikilla väestöryhmillä on tosiasiallisesti mahdollisuus niitä käyttää einesten sijasta. Tasapaino arvoketjujen osalta tulisi saada sellaiseksi, että vaikka hinnat eivät nousisi, niin tuottaja saisi nykyistä suuremman osuuden arvoketjusta.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteet ovat kannatettavia.

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteet ovat kannatettavia

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Poikkileikkaavat teemat ovat kannatettavia. Erittäin kannatettava on hallinnon roolin kehittäminen mahdollistajaksi. Tämä tarkoittaa myös riittävien taloudellisten resurssien varaamista siten, että strategian tavoitteet ovat saavutettavissa.

Lapin elintarvikealan kehittämiseksi on tunnistettu tarve laaja-alaiselle ja monipuoliselle koulutukselle, jonka kautta paikallista alkutuotantoa ja jalostusta voitaisiin paremmin tukea.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Strategian tavoitteet ovat hyviä ja kunnianhimoisia. Toimeenpano ja tarkemmat suunnitelmat ovat tarpeellisia, jotta ruokajärjestelmän kehittämisessä voidaan edetä strategian esittämään suuntaan. Huoltovarmuus, oikeudenmukaisuus sekä alueellisuus tulee huomioida koko toimeenpanon ajan.

Takkula Hannu
Lapin liitto

Knutars Heli
Lapin liitto - Vaikuttamisen vastuualue